

сти користність сеї праці для кожного Словянина й спеціально Українця-Русина, котрий би схотів познайомитись з передісторичною археологією Європи взагалі, й Словянщини — спеціально. На разі се підручник найбільш придатний, і ледво чи скоро ми діждемоь ліпшого.

М. Грушевський.

V. Jagić — Einige Streitfragen, Берлін, 1898, с. 54 (відбитка в XX т. Archiv'a für Slavische Philologie).

Під сим загальним титулом подав проф. Ягіч три осібні розвідки: про мову кнївських глаголитських листків в звязку з панонською теорією (з поводу статі д. Лянунова), про відносини словянських мов до себе і про формулу *ort* —, *ert* — і *tort* —, *tert* —. З них друга має для нас спеціальний інтерес, бо шан. автор зачіпає в ній ряд питань, звязаних з нашим народом.

Автор починає короткими увагами про схеми поділу словянства на групи (тут багато місця уділено системі Максимовича), про генеалогічну теорію і теорію переходів — автор тут підперає гадку Шмідта про паралелізм сучасних географічних відносин словянства з відносинами на правітчині (с. 22) і виступає против впливу генеалогічної теорії на погляди про процес витворення диялектів; нарешті зазначає чотири суперечні питання в сфері систематики словянських мов і диялектів: відносини руських „мов або диялектів“; обошльні відносини полуднево-словянських диялектів і їх відносини до старо-церковно-словянського; відносини чеського до словацького, кашубського і полабського до польського. Сі чотири питання переходить автор в тій черзі; ми можемо поминути иньші й обмежитись першим.

Автор спинаєть ся на працях двох визначних українсько руських лінгвістів Потебні й Огоновського на відносини східньо-словянських мов (чи як шан. автор зве — руських диялектів, зіставляючи до волї назвати їх язиками — *in der Wissenschaft ist das Nebensache* с. 33); коротко оглядає він головні спільні прикмети їх і ріжниці українсько-руського, білоруського і великоросійського, ставить два останні поруч себе, як рівнорядні, і зауважає більшу близькість українсько-руського до білоруського ніж до великоросійського. Зауважу, що тверде *p* (*Verhärtung des p*), прийняте автором за оригінальну прикмету білоруську, широко розповсюднене в українських правобічних говорах. По дорозі автор застановляєть ся над недавно висловленими поглядами Шахматова про утворенне східно-словянських мов і справедливо збиває його перецінюванне впливу державних організацій на творенне диялектів (сі погляди Шахматова були оцінені в моїй рецензії в Записках т. VIII); тут порушує він звістне питання про полянських Великоросів, знову підняте

Шахматовим. Д. Ягіч, що вже забрав в сїм питанню голос (в критиці поглядів Соболевського), висловляє кілька інтересних гадок в сїй справі, але справедливо відкидаючи гіпотезу про великоросійство Поляв, він відступає Великоросіянам племена на лівім боці Дніпра: „За Дніпром на широкім просторі на схід і північ могла мати свою арену вже нивша, північно-східня група племен або диялектів. Се я признаю. Сіверяни давньої літописи могли й языково відріжнитись від осадників правого боку Дніпра“ (с. 30).

Шан. автор був ласкав подати мій закид на сю його гадку, котру він висловив в листі до мене, тут я уважаю потрібним його трохи пояснити.

Від Сіверян і взагалі задніпрянських Українців ми не маємо языкових памяток, отже всі здогади про языкову відмінність їх від правобічних — то цілком довільна гіпотеза. Їй противить ся ось який факт: північна Сіверщина, скільки знаю, тепер має північно-український диялект, сполучений рядом языкових переходів з білоруською мовою. Ми мусимо прийняти його за останок (архаїчний) старої сіверянської мови, бо не можемо уважати результатом пізнійшої української міграції, а то тому, що ся міграція і мішанина дала в результаті новішу форму української мови, якою є середньо-український диялект, що витворивсь, по всякій імовірности, власне сим міграційним процесом. З сим згоджують ся й історичні факти, бо вони не дають можности припускати винищення або й еміграції Сіверян з їх загорожених лісами просторів. „Севруків“ і память про сіверську територію аж до Сули ми стрічаємо ще в XVI в.

З інших уваг автора піднесу його погляд на языковий перехід між українськими і південно-словянськими мовами (с. 22, 36). Взагалі коротка ся розвідка дуже богата цікавими й важними гадками шан. автора.

М. Грушевський.

Karol Potkański — Kraków przed Piastami, Краків, 1898, ст. 155 (Rozprawy Akademii umiejętności, wydz. hist.-filoz., t. XXXV).

Розвідка ся поділяється на три частини. В першій автор застановляє ся над племенним підкладом Польщі і легендами, звязаними з найстаршими її центрами — Краковом і Вислицею; автор, оперуючись на звістці панонського життя, називає се племя Вислянами, прощаючись тим способом з фантастичною Хорватією. Давні етнографічні границі в Русію автор кладе більш менш відповідно теперішнім: Висляне мали займати долишній Сан, долишню і середню Вислоку, цілий Дунаєць з Попрадом (зауважу, що верхній Попрад належить тепер Русі); головна кольонізація їх була на лівім боці Висли; далше на північ Бужаке займали обидва береги Буга і горішній Вепр (с. 106 тому Rozpraw). Розумієть ся, се